

بررسی آثار اجرای موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای بین کشورهای عضو اکو

عصمت مجرد و دکتر مسعود همایونی فر*

تاریخ وصول: 1388/12/1 تاریخ پذیرش: 1389/3/31

چکیده:

در مطالعه‌ی حاضر، آثار برقراری موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای بین کشورهای عضو اکو در قالب مدل تعادل جزئی اسمارت ارزیابی شد. بدین منظور میزان ایجاد تجارت و انحراف تجارت بر تجارت ایران و سایر اعضا، تحت سناریوهای کاهش تعرفه‌ای بررسی شد. نتایج نشان داد که با اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بین ایران و کشورهای عضو اکو، میزان افزایش صادرات کشورهای عضو اکو به ایران از میزان افزایش صادرات ایران به کشورهای عضو اکو بیشتر بوده است. لذا با کاهش نرخ‌های تعرفه در قالب موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای، کشور ایران، کسری تجاری معادل 24/472 میلیون دلار در سناریوی اول و 48/945 میلیون دلار در سناریوی دوم داشته است. همچنین مشاهده شد که بخش عمده‌ای از میزان افزایش واردات ایران ناشی از ایجاد تجارت و به تبع آن افزایش واردات از کشورهای عضو اکو خواهد بود. بنابراین به منظور کسب امتیازات تعرفه‌ای در قالب موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای، افزایش توان تجاری منطقه و بهبود ساختار آن در برنامه‌ریزی‌های آینده جهت توسعه‌ی همکاری‌های منطقه‌ای پیشنهاد می‌شود.

طبقه‌بندی JEL: F53 F15 F51 C51

واژه‌های کلیدی: موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای، کشورهای عضو اکو، ایجاد تجارت، انحراف تجارت

* به ترتیب دانشجوی دکتری اقتصاد کشاورزی دانشگاه زابل و استادیار دانشکده‌ی اقتصاد دانشگاه فردوسی مشهد

(homayounifar@gmail.com)

1- مقدمه

برقراری موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای¹ در یک منطقه منجر به منافع بیشتر برای کشورهای آن می‌شود. از نقطه نظر اقتصادی، همکاری‌های منطقه‌ای زمانی کارآمد است که تلاش‌های معطوف به ایجاد تجارت² بیشتر از تلاش‌های منجر به انحراف تجارت³ باشد. همکاری‌های منطقه‌ای می‌تواند تنش‌ها را کاهش دهد و نهایتاً مسبب هدایت منابع در جهت توسعه، ایجاد فضای اقتصادی مساعد و افزایش احتمال صلح در منطقه باشد. افزایش تجارت، امکان بهره‌مندی از صرفه‌جویی‌های حاصل از تولید انبوه و استفاده از فن‌آوری‌های جدید را ایجاد می‌کند (کولایی، 1379). در بحث همگرایی اقتصادی، میزان حمایت دولت‌ها از اقتصادهای ملی و نحوه‌ی ارتباطات اقتصادی آنها مورد تأکید است. طرفداران این نظریه، ایجاد تجارت و وارد کردن تولیدات ارزان از کشورهای عضو اتحادیه‌ی اقتصادی را مطرح کرده‌اند. آنها از تغییر در تجارت که می‌تواند به مفهوم عدم خرید کالاهای گران‌تر از خارج اتحادیه باشد، حمایت کرده‌اند. این گروه آثار و پیامدهای مثبت گوناگون اتحادیه‌های گمرکی را مورد بررسی قرار داده‌اند. بر خلاف عده‌ای دیگر که همگرایی اقتصادی را استراتژی رشد اقتصادی در کشورهای توسعه نیافته می‌دانند (کلارک و پاین،⁴ 1987).

کشورهای عضو سازمان اکو⁵ در یکی از حساس‌ترین مناطق جهان با میراث تاریخی و فرهنگی کم و بیش مشترک واقع شده‌اند. این سازمان دارای پتانسیل‌های بالقوه در جهت توسعه‌ی همکاری‌های منطقه‌ای می‌باشد و می‌تواند با پیوند سازمان‌های اروپایی و آسیای جنوب شرقی در سرنوشت اقتصاد جهان نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد.

سازمان همکاری اقتصادی اکو برای ایفای نقش مؤثر در اقتصاد جهانی و برای تقویت و گسترش تجارت در قالب همکاری‌های منطقه‌ای، آمادگی لازم را برای کشورهای عضو جهت پیوستن به سازمان‌هایی نظیر سازمان تجارت جهانی فراهم می‌سازد (مؤسسه‌ی پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، 1383).

¹ Regional integration agreement

² Trade creation

³ Trade diversion

⁴ Clark and Pyne

⁵ Economic Cooperation Organization (ECO)

مسأله‌ی اصلی در مطالعه‌ی حاضر بررسی آثار حذف و کاهش تعرفه‌ها و موانع گمرکی در میان کشورها بر بهبود شرایط تجاری آنها است. در این مطالعه تأثیر موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بین کشورهای عضو اکو مورد توجه قرار گرفته است. جاگورنات⁶ و دیگران (2007) به تعیین میزان ایجاد تجارت و انحراف تجارت در اثر ایجاد موافقت‌نامه‌ی تجارت منطقه‌ای بین آسیا و اقیانوسیه پرداختند. نتایج نشان داد که موافقت‌نامه‌ی تجارت منطقه‌ای منجر به انحراف تجارت در سازمان همکاری‌های اقتصادی آسیا اقیانوسیه⁷ و اتحادیه‌ی تجارت آزاد آمریکای شمالی (نفتا) شده است.

بلتاگی⁸ و دیگران (2008) به بررسی اثر موافقت‌نامه‌های تجارت منطقه‌ای بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان با وابستگی درونی پرداختند. بدین منظور، روش اچ. ای. سی فضایی⁹ جهت تخمین و آزمون استفاده شد. چن¹⁰ (2008) در مطالعه‌ی همگرایی منطقه‌ای و تمرکز جغرافیایی شرکت‌های چند ملیتی نشان داد که موافقت‌نامه‌های تجارت ترجیحی¹¹ باعث افزایش انگیزه در شرکت‌های چند ملیتی خارجی به سرمایه‌گذاری در کشورهای عضو موافقت‌نامه شده است.

مگی¹² (2008) با استفاده از مدل جاذبه و کنترل شوک‌های سالانه به تجارت کشورها، به بررسی اثرات موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای بر جریان‌های تجاری مناطق پرداخت. بدین منظور، میزان ایجاد تجارت و انحراف تجارت و اثر شوک‌ها به واردات و صادرات کشورها تعیین شد.

ثاقب و زاهدطلبان (1385) آثار تجاری انعقاد موافقت‌نامه‌ی نظام ترجیحات تجاری سازمان کنفرانس اسلامی¹³ در قالب یک مدل تعادل جزئی تحت سناریوهای کاهش تعرفه‌ای را بررسی کردند. نتایج مطالعه نشان داد که با تعرفه‌های بالاتر ایران نسبت به سایر اعضا، کسری موازنه‌ی بازرگانی غیر نفتی ایران با سایر اعضا

⁶ Jugurnath

⁷ Asian Pacific Economic Cooperation (APEC)

⁸ Baltagi

⁹ Spatial HAC

¹⁰ Chen

¹¹ Preferential Trade Agreements (PTA)

¹² Magee

¹³ Organization of the Islamic Conference (OIC)

افزایش یافته و درآمدهای گمرکی ایران نیز به رغم افزایش واردات دستخوش نقصان خواهد شد.

محرابی (1386) به تحلیل اثرات ایجاد موافقت‌نامه‌ی ترتیبات تجارت ترجیحی بین ایران و کشورهای آسیای مرکزی پرداخت. بدین منظور اثرات کاهش موانع تعرفه‌ای بر جریان‌ات تجاری و تراز تجاری ایران پس از ایجاد یک موافقت‌نامه‌ی ترتیبات تجارت ترجیحی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که ایجاد موافقت‌نامه باعث گسترش حجم مبادلات تجاری ایران می‌شود.

ناصری و نصیری (1388) به مطالعه‌ی پتانسیل‌های ایجاد تجارت و انحراف تجارت ترجیحی دو جانبه‌ی ایران پرداختند. بدین منظور با استفاده از روش ارائه شده توسط مایکلی موافقت‌نامه‌ی تجارت ترجیحی ایران با سه کشور اندونزی، سوریه و ترکیه با یکدیگر مقایسه و آنها را رتبه‌بندی نمودند. نتایج بررسی نشان داد که از میان سه کشور سوریه، ترکیه و اندونزی به عنوان طرف‌های احتمالی تجارت ترجیحی با ایران، تجارت ترجیحی با اندونزی هم از حیث پتانسیل ایجاد تجارت و هم از نظر پتانسیل انحراف تجارت، می‌تواند تأثیرگذارتر باشد.

هوشمند و الاهی (1384) تأثیر زیر ساخت‌های حمل و نقل زمینی کشورهای عضو اکو را بر تجارت درون منطقه‌ی ایران با استفاده از داده‌های ترکیبی بررسی کردند. حال با توجه به اهمیت موضوع، بایستی به این سؤال اصلی پاسخ داده شود که برقراری موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بین اعضای اکو چه تأثیری در ارتقاء اقتصاد و تجارت بین کشورهای عضو دارد؟

2- تحلیل مدل و مبانی نظری

2-1- مدل تعادل جزئی اسمارت

به منظور بررسی اثر موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای بین کشورهای عضو اکو بر جریان‌ات تجاری ایران، از مدل تعادل جزئی ایستا تحت عنوان مدل اسمارت استفاده شد. این مدل توسط دبیرخانه‌ی آنکتاد و با همکاری بانک جهانی به عنوان ابزاری مناسب برای اندازه‌گیری اثرات کمی ناشی از اجرای موافقت‌نامه‌های تجارت ترجیحی معرفی شده است که تغییرات در شرایط دسترسی به بازار و اثر آن بر جریان‌ات تجاری اعضا را با استفاده از دو مفهوم عینی ایجاد تجارت و انحراف تجارت اندازه‌گیری می‌کند. در این مدل برای برآورد اثرات کمی ناشی از اجرای

موافقت‌نامه، سمت عرضه‌ی اقتصاد (صادرات) و سمت تقاضا (واردات) به طور جداگانه مورد بررسی قرار می‌گیرند و سپس به ارزیابی نهایی اثرات می‌پردازد.

2-2- روش محاسبه‌ی میزان ایجاد تجارت

اثر مثبت کاهش تعرفه بر افزایش واردات (تقاضا) هر یک از اعضای موافقت‌نامه از عضو دیگر که بدلیل کاهش قیمت‌های نسبی کالاهای وارداتی از آن کشور عضو در مقایسه با قیمت کالاهای مشابه تولید داخلی سایر کشورهای عضو وارد کننده رخ می‌دهد، در مدل اسمارت به عنوان عامل ایجاد تجارت محاسبه می‌شود. به منظور محاسبه‌ی تجارت ایجاد شده بر اثر کاهش نرخ تعرفه‌ی ایران از کشورهای عضو اکو (و بالعکس) میزان افزایش حجم تجارت درون منطقه‌ای اندازه‌گیری شد. بنابراین جهت محاسبه‌ی میزان تغییر در واردات (M) در مقابل تغییر در نرخ تعرفه (T)، رابطه‌ی 1 به صورت زیر است (حسینی و زاهدطلبان، 1385):

$$\Delta M_{ij} = Em_{ij} \times M_{ij} \times \frac{\Delta P_{ij}}{P_{ij}} \quad (1)$$

در رابطه‌ی فوق، Em_{ij} نشانگر کشش قیمتی واردات و P_{ij} قیمت کالاهای وارداتی با احتساب نرخ تعرفه است.

با توجه به آنکه قیمت کالاهای وارداتی معادل قیمت کالا قبل از ورود، به علاوه‌ی میزان تعرفه‌ی اعمال شده برای ورود آن است؛ بنابراین رابطه‌ی نرخ تعرفه و قیمت کالای وارداتی به صورت زیر است:

$$P_{ij} = P_f + P_f \times T_{ij} \quad (2)$$

در رابطه‌ی فوق، P_f نشانگر قیمت کالا قبل از ورود و در مرز کشور واردکننده و T_{ij} نرخ تعرفه‌ی وارداتی بر کالای مورد نظر است. بنابراین درصد تغییر در قیمت به صورت زیر است:

$$\frac{\Delta P_{ij}}{P_{ij}} = \frac{T_{ij1} - T_{ij0}}{1 + T_{ij0}} \quad (3)$$

با جایگزینی رابطه‌ی (3) در رابطه‌ی (1)، میزان ایجاد تجارت ناشی از تغییر در تعرفه‌ی کالاهای وارداتی ایران (یا کشورهای عضو اکو) به صورت زیر است:

$$TC_{ij} = \Delta M_{ij} = E_{mij} \times M_{ij} \times \frac{T_{ij1} - T_{ij0}}{1 + T_{ij0}} \quad (4)$$

2-3- روش محاسبه‌ی میزان انحراف تجارت

اثر کاهش تعرفه بر کاهش واردات از کشورهای غیر عضو و جایگزینی آن با افزایش واردات از کشورهای عضو که بدلیل قیمت‌های نسبی گران‌تر کشورهای غیر عضو پس از اجرای موافقت‌نامه در اثر کاهش‌های تعرفه‌ای اتفاق می‌افتد، به عنوان عامل انحراف تجارت محاسبه می‌گردد و به موجب آن واردات هر کشور عضو موافقت‌نامه از سایر اعضا، به ضرر واردات از کشورهای غیر عضو، افزایش می‌یابد؛ لازم به ذکر است که در این حالت مجموع واردات کشورهای عضو موافقت‌نامه از اعضا و غیر اعضا بدون تغییر باقی می‌ماند. جهت محاسبه‌ی انحراف تجارت بایستی میزان واردات ایران از کشورهای عضو اکو در کنار واردات از سایر کشورهای جهان را مقایسه نمود. بدین منظور کشش جانشینی واردات مشخص می‌نماید که در صورت کاهش نسبی قیمت کالاهای وارداتی ایران از اکو نسبت به واردات از سایر کشورها، تا چه حد واردات ایران از سایر کشورها را به سمت واردات از اکو انتقال می‌دهد. میزان تغییر در واردات ایران از اکو که ناشی از کاهش نرخ تعرفه برای کالاهای وارداتی ایران از اعضا نسبت به کالاهای وارداتی از سایر کشورهاست، برای محاسبه‌ی میزان انحراف در تجارت استفاده شد که رابطه‌ی آن به صورت زیر است (حسینی و زاهد طلبان، 1385):

$$\Delta \left(\frac{M_{ij}}{M_{ir}} \right) = ES_j \times \left(\frac{M_{ij}}{M_{ir}} \right) \times \left(\frac{\Delta \left(\frac{P_{ij}}{P_{ir}} \right)}{\frac{P_{ij}}{P_{ir}}} \right) \quad (5)$$

در رابطه‌ی فوق نسبت قیمت‌ها و ارتباط آن با نرخ تعرفه نیز به صورت زیر است.

$$\frac{\Delta\left(\frac{P_{ij}}{P_{ir}}\right)}{\frac{P_{ij}}{P_{ir}}} = \frac{(1+T_{ij1})}{(1+T_{ij0})} - 1 \quad (6)$$

با توجه به اینکه تعرفه بر کالاهای وارداتی از سایر کشورهای جهان بدون تغییر باقی می‌ماند ($T_{ir1} = T_{ir0}$)؛ رابطه‌ی (6) به صورت زیر است:

$$\frac{\Delta\left(\frac{P_{ij}}{P_{ir}}\right)}{\frac{P_{ij}}{P_{ir}}} = \frac{(T_{ij1} - T_{ij0})}{(1+T_{ir0})} \quad (7)$$

با توجه به آنکه فرض شده جایگزینی کشورهای عضو اکو به جای سایر کشورها، بدون تأثیر در میزان واردات آن کشور صورت پذیرد ($M_{ij} + M_{ir} = M_i$)، بنابراین می‌بایست رابطه‌ی زیر $\Delta M_{ij} = -\Delta M_{ir}$ صادق باشد. همچنین با جایگذاری رابطه‌ی (7) در رابطه‌ی (5)، میزان انحراف تجارت به صورت زیر محاسبه شده است:

$$TD_i = \Delta M_{ij} = ES_i \times \frac{M_{ij} \times M_{ir}}{M_i} \times \frac{T_{ij1} - T_{ij0}}{1+T_{ij0}} \quad (8)$$

در مطالعه‌ی حاضر فرض شده است که تقاضای کشور وارد کننده به قدری کوچک است که بر قیمت جهانی صادرات آن کالا بی‌تأثیر می‌باشد.

2-4- داده‌ها و اطلاعات

اطلاعات مورد نیاز در این مطالعه در رابطه با ارزش کل تجارت (صادرات و واردات) دو جانبه‌ی ایران با کشورهای عضو اکو و اطلاعات مربوط به تعرفه‌های کشورهای عضو اکو بر کالاهای وارداتی با کدهای دو رقمی HS از پایگاه اطلاع رسانی مرکز تجارت بین‌الملل و آنکتاد برای سال 2006 استخراج شده است. قابل ذکر است که کشورهای افغانستان، آذربایجان، ایران، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان، تاجیکستان، ترکیه، ترکمنستان و ازبکستان اعضای سازمان همکاری اقتصادی اکو را تشکیل می‌دهند.

3- نتایج و بحث

3-2- برآورد پیامدهای اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بین کشورهای عضو اکو به منظور بررسی آثار ایجاد موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای¹⁴ بین کشورهای عضو اکو در قالب دو سناریوی مختلف کاهش سراسری تعرفه (50% و 100%) از مدل تعادل جزئی اسمارت استفاده شد. این آثار به صورت اثرات ایجاد و انحراف تجارت در بازار کشورهای عضو اکو برای ایران و همچنین در ایران برای کشورهای عضو اکو در گروه‌های کالایی با کدهای دو رقمی HS محاسبه شد.

به منظور محاسبه‌ی ایجاد تجارت و انحراف تجارت، اطلاعات مربوط به تعرفه‌ها و ارزش واردات کشورهای عضو اکو برای گروه‌های کالایی با کد دو رقمی HS در سال 2006 از پایگاه اطلاعاتی مرکز تجارت بین‌الملل (ITC) فراهم شد. یکی از متغیرهای مهم در تعیین اثرات ایجاد و انحراف تجارت، کشش قیمتی تقاضای واردات هر یک از کالاها می‌باشد. در مطالعه‌ای که در سال 1998 توسط دبیرخانه‌ی آنکتاد با همکاری بانک جهانی بوسیله‌ی جاجیا و تلجور انجام شده است، برای کشش تقاضای واردات از پارامترهای از پیش تعیین شده استفاده نمودند. کشش تقاضای واردات برای کشورهای در حال توسعه حدود 0/85- و برای کشورهای توسعه یافته حدود 1/5- تخمین زده شد. در این مطالعه ابتدا سعی شد که کشش‌های وارداتی کالاها محاسبه گردد. اما نتایج نشان داد که این تخمین‌ها را نمی‌توان در مدل مورد نظر به کار برد چون کشش برآورد شده غیر واقعی و علامت آن در جهت معکوس بوده است. با توجه به توضیحات فوق در این

¹⁴ Regional Integration Agreements (RIAs)

مطالعه از کشش‌های محاسبه شده توسط آنکتاد استفاده می‌گردد. کشش‌های مورد نظر از پایگاه اینترنتی اطلاع‌رسانی بین‌المللی آنکتاد و بانک جهانی استخراج و همچنین با توجه به مطالعه‌ی آنکتاد، کشش جانمایی واردات نیز معادل $1/5$ - در نظر گرفته شد.

3-2- برآورد پیامدهای اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو اکو از ایران

با اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای در قالب کاهش نرخ‌های تعرفه توسط کشورهای عضو اکو برای واردات از ایران (کاهش تعرفه‌ها تحت سناریوی اول به میزان 50% و تحت سناریوی دوم به میزان 100%)، نتایج حاصل از محاسبات جدول 1 نشان می‌دهد که واردات کشورهای عضو اکو از ایران تحت سناریوی اول معادل $1687/33$ میلیون دلار و تحت سناریوی دوم $3374/67$ میلیون دلار افزایش می‌یابد که از این میزان افزایش واردات، تحت سناریوی اول $949/26$ میلیون دلار و تحت سناریوی دوم $1898/52$ میلیون دلار آن ناشی از اثر ایجاد تجارت و $738/07$ میلیون دلار تحت سناریوی اول و $1476/14$ میلیون دلار آن تحت سناریوی دوم ناشی از اثر انحراف تجارت می‌باشد. بدین ترتیب واردات 9 کشور عضو اکو از ایران، از رشدی معادل 23 درصد تحت سناریوی اول و 47 درصد تحت سناریوی دوم برخوردار خواهد شد.

بالاترین میزان افزایش واردات از ایران در میان کشورهای عضو اکو مربوط به پاکستان ($573/55$ میلیون دلار تحت سناریوی اول و $1147/10$ میلیون دلار تحت سناریوی دوم)، افغانستان ($490/41$ میلیون دلار تحت سناریوی اول و $980/82$ میلیون دلار تحت سناریوی دوم) و ترکیه ($157/27$ میلیون دلار تحت سناریوی اول و $314/54$ میلیون دلار تحت سناریوی دوم) می‌باشد. در کل این سه کشور از میان 10 کشور عضو اکو 72 درصد از افزایش واردات کشورهای عضو اکو از ایران را به خود اختصاص می‌دهند. از این میان سهم کشورهای قرقیزستان (به ترتیب تحت سناریوی اول و دوم $11/51$ میلیون دلار و $23/03$ میلیون دلار) و قزاقستان (به ترتیب تحت سناریوی اول و دوم $30/69$ میلیون دلار و $61/39$ میلیون دلار) در افزایش واردات کشورهای عضو اکو از همه کمتر است.

3-3- برآورد پیامدهای اجرای موافقت‌نامه بر واردات ایران از کشورهای عضو اکو

محاسبات جدول 1 نشان می‌دهد که به دنبال کاهش نرخ‌های تعرفه در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای واردات ایران از کشورهای عضو اکو تحت سناریوی اول و دوم به ترتیب معادل 1711/81 میلیون دلار و 3423/61 میلیون دلار افزایش می‌یابد که از این میزان افزایش واردات، 1179/90 میلیون دلار تحت سناریوی اول و 2359/81 میلیون دلار آن تحت سناریوی دوم ناشی از اثر ایجاد تجارت و 531/9 و 531/9 میلیون دلار تحت سناریوی اول و 1063/8 میلیون دلار آن تحت سناریوی دوم ناشی از اثر انحراف تجارت می‌باشد. بخش مهمی از میزان افزایش واردات ایران ناشی از ایجاد تجارت و به تبع آن افزایش واردات از کشورهای عضو اکو خواهد بود. بدین ترتیب واردات ایران از 9 کشور عضو اکو از رشدی حدود 97 درصد برخوردار خواهد شد.

بالاترین میزان افزایش واردات ایران از ترکیه (799/42 میلیون دلار تحت سناریوی دوم و 1598/84 میلیون دلار تحت سناریوی دوم)، قزاقستان (328/45 میلیون دلار تحت سناریوی اول و 656/9 میلیون دلار تحت سناریوی دوم) و ترکمنستان (194/46 میلیون دلار تحت سناریوی اول و 388/93 میلیون دلار تحت سناریوی دوم) می‌باشد. در کل این سه کشور از میان 10 کشور عضو اکو 77 درصد از افزایش واردات ایران از کشورهای عضو اکو را به خود اختصاص می‌دهند. کشور ازبکستان (11/05- میلیون دلار تحت سناریوی اول و 22/11- میلیون دلار تحت سناریوی دوم) نه تنها باعث افزایش واردات ایران نشده است بلکه باعث کاهش واردات ایران شده است که بخش مهمی از این کاهش واردات ایران از ازبکستان مربوط به انحراف تجارت می‌باشد.

3-4- پیامدهای اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بین ایران و کشورهای عضو اکو بر منافع تجاری طرفین

هدف این بخش این است که مقایسه‌ای میان میزان افزایش صادرات ایران به کشورهای عضو اکو و برعکس در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای صورت گیرد. میزان افزایش صادرات ایران به کشورهای عضو اکو تحت سناریوی اول معادل 1687/33 میلیون دلار و تحت سناریوی دوم 3374/67 میلیون دلار بوده، حال آنکه میزان

افزایش صادرات کشورهای عضو اکو به ایران به میزان معادل 1711/8 میلیون دلار تحت سناریوی اول و 3423/61 میلیون دلار تحت سناریوی دوم می‌باشد. بدین ترتیب میزان افزایش صادرات کشورهای عضو اکو به ایران معادل 1/014 برابر میزان افزایش صادرات ایران به کشورهای عضو اکو است. با اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای در میان کشورهای عضو اکو، بزرگ‌ترین بازارهای هدف برای کالاهای صادراتی ایران مربوط به سه کشور پاکستان، افغانستان و ترکیه خواهد بود. علاوه بر این بیشترین دسترسی به بازار ایران به سه کشور و شریک تجاری اصلی ایران یعنی ترکیه، قزاقستان و ترکمنستان تعلق دارد. لذا، با اجرای موافقت‌نامه‌ی تجارت و همکاری بین ایران و کشورهای عضو اکو، کشور ایران با کسری تراز تجاری معادل 24/472 میلیون دلار در سناریوی اول و 48/945 میلیون دلار در سناریوی دوم مواجه می‌شود.

3-5- پیامدهای اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات گروه‌های کالایی کشورهای عضو اکو از ایران

میزان کل افزایش واردات کشورهای عضو اکو در اثر ایجاد تجارت و انحراف تجارت برای 99 کد کالایی HS محاسبه شد که نتایج آن در جدول 2 آمده است بر طبق نتایج جدول مشاهده می‌شود که بالاترین میزان افزایش واردات کشورهای عضو اکو از ایران بر حسب گروه‌های کالایی به ترتیب مربوط به 10 کد کالایی سوخت‌های معدنی (کد 27) با 524/97 میلیون دلار در سناریوی اول و 262/48 میلیون دلار در سناریوی دوم، مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده (کد 39) با 430/61 میلیون دلار در سناریوی اول و 215/30 میلیون دلار در سناریوی دوم، چدن، آهن و فولاد (کد 72) با 373/23 میلیون دلار در سناریوی اول و 186/61 میلیون دلار در سناریوی دوم، محصولات شیمیایی آلی (کد 29) با 123/53 میلیون دلار در سناریوی اول و 61/76 میلیون دلار در سناریوی دوم، فرش و سایر کف‌پوش‌ها از مو (کد 57) با 111/55 میلیون دلار در سناریوی اول و 55/77 میلیون دلار در سناریوی دوم، راکتورهای هسته‌ای و دیگ بخار (کد 84) با 108/08 میلیون دلار در سناریوی اول و 54/04 میلیون دلار در سناریوی دوم، میوه‌ها و صیفی‌جات (کد 8) با 103/14 میلیون دلار در سناریوی اول و 51/57 میلیون دلار در سناریوی دوم، شکر (کد 17) با 99/38 میلیون دلار در سناریوی اول و 49/69 میلیون دلار

در سناریوی دوم، وسایط نقلیه‌ی زمینی (87 کد) با 87/24 میلیون دلار در سناریوی اول و 43/62 میلیون دلار در سناریوی دوم و صابون‌ها، مواد آلی تانسو اکتیو (کد 34) با 78/18 میلیون دلار در سناریوی اول و 39/09 میلیون دلار در سناریوی دوم می‌باشد. این 10 کد کالایی 60 درصد از افزایش واردات کشورهای عضو اکو را به دست می‌آورد. نتایج نشان می‌دهد که با کاهش نرخ تعرفه‌ها، واردات کشورهای عضو اکو از تمامی گروه‌های کالایی افزایش می‌یابد که بیشترین افزایش واردات کشورهای عضو اکو در بیشتر گروه‌های کالایی ناشی از ایجاد تجارت می‌باشد.

3-6- پیامدهای اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات گروه‌های کالایی ایران از کشورهای عضو اکو

میزان کل افزایش واردات ایران در اثر ایجاد تجارت و انحراف تجارت برای 99 کد کالایی HS محاسبه شد که نتایج آن در جدول 3 آمده است؛ بر طبق نتایج جدول مشاهده می‌شود که بالاترین میزان افزایش واردات ایران از کشورهای عضو اکو بر حسب گروه‌های کالایی به ترتیب مربوط به 10 کد کالایی چدن، آهن و فولاد (کد 72) با 507/4 میلیون دلار در سناریوی اول و 1014/8 میلیون دلار در سناریوی دوم، سوخت‌های معدنی (کد 27) با 306/29 میلیون دلار در سناریوی اول و 612/59 میلیون دلار در سناریوی دوم، راکتورهای هسته‌ای، دیگ بخار (کد 84) با 173/1 میلیون دلار در سناریوی اول و 346/21 میلیون دلار در سناریوی دوم، غلات (کد 10) با 160/02 میلیون دلار در سناریوی اول و 320/05 میلیون دلار در سناریوی دوم، وسایط نقلیه‌ی زمینی (87 کد) با 94/81 میلیون دلار در سناریوی اول و 189/63 میلیون دلار در سناریوی دوم، مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده (کد 39) با 81/44 میلیون دلار در سناریوی اول و 162/89 میلیون دلار در سناریوی دوم، الیاف رشته‌های سنتتیک (کد 55) با 62/16 میلیون دلار در سناریوی اول و 124/32 میلیون دلار در سناریوی دوم، ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی (کد 85) با 61/55 میلیون دلار در سناریوی اول و 123/11 میلیون دلار در سناریوی دوم، کاغذ و مقوا، اشیاء ساخته شده (کد 48) با 48/28 میلیون دلار در سناریوی اول و 96/57 میلیون دلار در سناریوی دوم و مصنوعات چدن و آهن (کد 73) با 46/93 میلیون دلار در سناریوی اول و 93/87 میلیون دلار در سناریوی دوم

می‌باشد. این 10 کد کالایی 90 درصد از افزایش واردات ایران را به دست می‌آورد. نتایج نشان می‌دهد که با کاهش نرخ تعرفه‌ها، واردات ایران از تمامی گروه‌های کالایی افزایش می‌یابد که بیشترین افزایش واردات ایران از کشورهای عضو اکو در بیشتر گروه‌های کالایی ناشی از ایجاد تجارت می‌باشد.

با مقایسه‌ی میزان افزایش صادرات ایران به کشورهای عضو اکو و برعکس در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه مشخص شد که با کاهش نرخ تعرفه‌ها، اغلب کالاهای صادراتی ایران مربوط به کدهای کالایی سوخت‌های معدنی (کد 27)، مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده (کد 39)، چدن، آهن و فولاد (کد 72)، محصولات شیمیایی آلی (کد 29)، فرش و سایر کفپوش‌ها از مو (کد 57)، راکتورهای هسته‌ای، دیگ بخار (کد 84)، میوه‌ها و صیفی‌جات (کد 8)، شکر (کد 17)، وسایط نقلیه‌ی زمینی (کد 87) و صابون‌ها، مواد آلی تانسو اکتیو (کد 34) بوده، حال آنکه اغلب کالاهای صادراتی کشورهای عضو اکو از ایران مربوط به 10 کد کالایی چدن، آهن و فولاد (کد 72)، سوخت‌های معدنی (کد 27)، راکتورهای هسته‌ای و دیگ بخار (کد 84)، غلات (کد 10)، وسایط نقلیه‌ی زمینی (کد 87)، مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده (کد 39)، الیاف رشته‌های سنتتیک (کد 55)، ماشین آلات و دستگاه‌های برقی (کد 85)، کاغذ و مقوا، اشیاء ساخته شده (کد 48) و مصنوعات چدن و آهن (کد 73) می‌باشد.

4- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این مطالعه تلاش شد که به سؤالات زیر پاسخ داده شود که برقراری موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بین اعضای اکو چه تأثیری در ارتقاء اقتصاد و تجارت بین کشورهای عضو دارد؟ و اینکه، با ایجاد موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بین کشورهای عضو اکو، میزان ایجاد تجارت و انحراف تجارت تا چه حدی است؟ با توجه به نتایج مطالعه مشاهده می‌شود که با اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بین ایران و کشورهای عضو اکو، میزان افزایش صادرات کشورهای عضو اکو به ایران از میزان افزایش صادرات ایران به کشورهای عضو اکو به میزان 24/47 میلیون دلار تحت سناریوی اول و 48/94 میلیون دلار تحت سناریوی دوم بیشتر است. لذا با کاهش نرخ‌های تعرفه در قالب موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای، کشور ایران با کسری تجاری معادل 24/472 میلیون دلار در سناریوی اول و 48/945 میلیون دلار در سناریوی

دوم مواجه خواهد شد. محاسبات مربوط به ایجاد تجارت و انحراف تجارت نشان می‌دهد که بخش عمده‌ای از میزان افزایش واردات ایران ناشی از ایجاد تجارت و به تبع آن افزایش واردات از کشورهای عضو آکو خواهد بود.

با توجه به اینکه با اجرای موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای بین ایران و سایر کشورهای عضو آکو حجم مبادلات تجاری ایران افزایش می‌یابد؛ لذا توصیه می‌گردد ایران از این طریق بتواند فرصت‌های ارزنده‌ای را جهت برآورده ساختن منافع تجاری خود در منطقه تأمین نماید.

با توجه به نتایج مطالعه پیشنهاد می‌شود که به منظور کسب امتیازات تعرفه‌ای در قالب موافقت‌نامه‌ی همگرایی منطقه‌ای، کالاهایی مد نظر قرار گیرند که بیشترین ایجاد تجارت و همچنین انحراف تجارت را در کشورهای عضو آکو برای ایران دارند. همچنین به منظور کاهش کسری تراز تجاری ایران توصیه می‌گردد آن دسته از گروه‌های کالایی مد نظر قرار گیرند که پس از کاهش تعرفه‌ای به مازاد تجاری می‌افزایند.

با توجه به اینکه توان تجاری اغلب کشورهای تازه استقلال یافته به ویژه قرقیزستان و تاجیکستان نسبت به سایر اعضای آکو دارای افت شدیدی است؛ افزایش توان تجاری این کشورها و بهبود ساختار آن در جهت توسعه‌ی همکاری‌های منطقه‌ای ضروری است.

فهرست منابع:

- ثاقب، حسن و علی زاهدطلبان. (1385). بررسی آثار تجاری انعقاد موافقت‌نامه‌ی ترجیحات تجاری سازمان کنفرانس اسلامی. پژوهشنامه‌ی بازرگانی، 41: 27-52.
- حسینی، میرعبدا. و علی زاهدطلبان. (1385). برآورد آثار کمی موافقت‌نامه‌ی تجارت و همکاری ایران و اتحادیه‌ی اروپا بر توسعه‌ی تجارت خارجی ایران. پژوهشنامه‌ی بازرگانی، 10 (40): 53-94.
- کولایی، الهه. (1379). اکو و همگرایی منطقه‌ای. مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه، تهران.
- محرابی، لیلا. (1386). بررسی اثرات ایجاد موافقت‌نامه‌ی ترتیبات تجاری ترجیحی (PTA) بین ایران و کشورهای آسیای مرکزی. پژوهشنامه‌ی بازرگانی، 44: 101-129.
- مؤسسه‌ی پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی. (1383). کشاورزی در کشورهای عضو اکو. وزارت جهاد کشاورزی، معاونت برنامه‌ریزی و اقتصادی.
- ناصری، سید مهدی و میترا نصیری. (1388). پتانسیل‌های ایجاد تجارت و انحراف تجارت ترجیحی دو جانبه‌ی ایران (مطالعه‌ی موردی سوریه، ترکیه و اندونزی). پژوهشنامه‌ی بازرگانی، 51: 163-197.
- هوشمند، محمود و سعید الاهی. (1384). تأثیر زیر ساخت‌های حمل و نقل زمینی کشورهای عضو اکو بر تجارت درون منطقه‌ای ایران. بررسی‌های اقتصادی (اقتصاد مقداری)، 2 (4): 137-168.

Baltagi, B., P. Egger & M. Pfaffermayr. (2008). Estimating Regional Trade Agreement Effects on FDI in an Interdependent World. *Journal of Econometrics*, 145: 194–208.

Chen, M.X. (2008). Regional Economic Integration and Geographic Concentration of Multinational Firms. *European Economic Review*,

Clark, C. & T. Pyne (1987). *Politics, Security and Development in Small States*. London: Allen and Unwin.

Jachia, L. & E. Teljeur (1999). Free Trade between South Africa and the European Union: A Quantitative Analysis. *TIPS Working Paper*, Vol.11, July. Unctad/OSG/DP/141.

Jugurnath, B., M. Stewart & R. Brooks. (2007). Asia/Pacific Regional Trade Agreements: An Empirical Study. *Journal of Asian Economics*, 18: 974–987.

Magee, C.S.P. (2008). New Measures of Trade Creation and Trade Diversion. *Journal of International Economics*, The Australia-United States Free Trade Agreement: An economic evaluation. *The North American Journal of Economics and Finance*, 18(1): 117-133.

www.ECOsecretariat.org/ECO Bulletin.

Archive of SID www.trademap.org/SelectionMenu.aspx.
www.unctad.org/trains_new/index.shtm.
www.intracen.org/tradstat/.

جدول 1: آثار اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر جریان تجارت بین ایران و کشورهای عضو آکو
(واحد: میلیون دلار)

نام کشور	افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت		افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		کل افزایش واردات آکو از ایران	
	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2
افغانستان	06/312	12/624	35/178	70/356	41/490	83/980
آذربایجان	12/54	23/108	63/48	26/97	75/102	50/205
قزاقستان	46/15	92/30	24/15	47/30	70/30	40/61
قرقیزستان	89/5	78/11	63/5	25/11	52/11	04/23
پاکستان	41/295	82/590	14/278	28/556	55/573	10/1147
تاجیکستان	03/85	06/170	82/54	64/109	85/139	70/279
ترکیه	38/79	75/158	90/77	80/155	27/157	55/314
ترکمنستان	72/50	44/101	48/39	96/78	20/90	40/180
ازبکستان	20/51	40/102	88/39	76/79	08/91	16/182
کل کشورهای عضو آکو	26/949	53/1898	07/738	14/1476	33/1687	67/3374
نام کشور	افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت		افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		کل افزایش واردات آکو از ایران	
	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2
افغانستان	26/4	51/8	03/4	05/8	28/8	56/16
آذربایجان	96/91	93/183	85/85	69/171	81/177	62/355
قزاقستان	91/191	81/383	54/136	09/273	45/328	90/656
قرقیزستان	74/9	47/19	65/9	31/19	39/19	78/38
پاکستان	21/114	42/228	21/74	42/148	42/188	84/376
تاجیکستان	38/3	76/6	24/3	48/6	62/6	24/13
ترکیه	51/569	01/1139	92/229	84/459	42/799	85/1598
ترکمنستان	36/101	71/202	11/93	22/186	47/194	94/388
ازبکستان	60/93	19/187	65/-104	30/-209	06/-11	11/-22
کل کشورهای عضو آکو	91/1179	81/2359	90/531	80/1063	81/1711	62/3423

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول 2: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات

کشورهای عضو آکو از ایران به تفکیک گروه‌های کالایی

HS	شرح	اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو آکو از ایران (واحد: میلیون دلار)					
		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		کل افزایش واردات آکو از ایران	
		سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2
1	حیوانات زنده	48/0	97/0	17/0	34/0	31/1	66/0
2	گوشت و لاشه‌های گوشتی خوراکی	31/0	63/0	31/0	61/0	24/1	62/0
3	ماهی، سخت‌پوستان، نرم‌تنان و سایر بی‌مهرگان آبی	04/0	07/0	04/0	07/0	15/0	07/0
4	تولیدات لبنی، تخم مرغ، مرغ، سایر تولیدات خوراکی حیوانات	48/10	96/20	04/7	07/14	03/35	51/17
5	تولیدات اصلی حیوان	00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	00/0
6	درختان، گیاهان، پیازها، ریشه‌ها، گل‌ها	84/1	67/3	76/0	52/1	19/5	60/2
7	سبزیجات خوردنی و ریشه‌ها و قارچ‌های مشخص	80/15	60/31	00/11	99/21	59/53	80/26
8	میوه‌های خوراکی، هسته‌ها، پوست مرکبات، صیفی‌جات	11/33	21/66	47/18	94/36	15/103	57/51
9	قهوه، چای، چاشنی‌ها و ادویه‌ها	39/7	77/14	01/5	03/10	80/24	40/12
10	غلات	10/0	19/0	10/0	19/0	38/0	19/0
11	تولیدات آسیاب شده، آرد، نشاسته، مالت، گلوتن گندم	74/1	47/3	71/1	43/3	90/6	45/3
12	دانه‌های روغنی، حبوبات، بذرها، میوه‌های روغنی	53/0	06/1	49/0	99/0	04/2	02/1
13	الکل، صمغ، رزین، شیره‌ی سبزیجات	06/0	13/0	06/0	13/0	25/0	13/0
14	تولیدات سبزیجات	17/0	34/0	04/0	08/0	42/0	21/0
15	چربی‌های حیوانات، سبزیجات چربی‌دار، تولیدات روغنی	43/17	87/34	08/14	16/28	03/63	51/31
16	فراورده‌های غذایی دریایی و گوشتی	46/1	91/2	07/1	15/2	06/5	53/2
17	شکرها، شکر صنعت شیرینی‌سازی	67/28	34/57	02/21	04/42	38/99	69/49
18	کاکائو	74/4	48/9	49/1	98/2	46/12	23/6
19	فراورده‌های غله، آرد، نشاسته	68/20	37/41	19/9	39/18	75/59	88/29
20	فراورده‌های غذایی از سبزیجات و میوه‌ها و هسته	18/16	36/32	97/4	94/9	30/42	15/21
21	سایر فراورده‌های خوراکی	86/3	72/7	38/3	76/6	48/14	24/7
22	آشامیدنی‌ها، سرکه	30/2	61/4	13/2	26/4	86/8	43/4

ادامه‌ی جدول 2: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات

کشورهای عضو اکو از ایران به تفکیک گروه‌های کالایی

اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو اکو از ایران (واحد: میلیون دلار)						شرح	HS
کل افزایش واردات اکو از ایران		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت			
سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2		
48/0	96/0	43/0	21/0	54/0	27/0	پسماندهای صنایع خوراکی، علوفه و کنجاله‌ی حیوانات	23
03/0	05/0	03/0	01/0	03/0	01/0	توتون و تنباکو	24
12/21	23/42	39/20	20/10	84/21	92/10	نمک، گوگرد، خاک و سنگ	25
03/24	07/48	30/21	65/10	77/26	38/13	سنگ فلز، جوش و خاکستر	26
49/262	97/524	25/259	63/129	72/265	86/132	سوختهای معدنی،	27
02/6	04/12	93/5	97/2	11/6	05/3	محصولات شیمیایی غیر آلی ...	28
77/61	54/123	68/60	34/30	86/62	43/31	محصولات شیمیایی آلی	29
82/34	64/69	58/28	29/14	06/41	53/20	محصولات دارویی	30
46/2	91/4	41/2	29/1	51/2	25/1	کودها	31
00/18	00/36	39/13	70/6	61/22	30/11	عصاره‌های دباغی یا رنگرزی	32
28/10	57/20	71/8	36/4	86/11	93/5	روغن‌های اسانسی و رزینوئید	33
09/39	18/78	10/23	55/11	09/55	54/27	صابون‌ها، مواد آلی تانسو اکتیو	34
78/10	56/21	82/6	41/3	74/14	37/7	مواد البومینوئید، محصولات ...	35
00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	مواد منفجره، آتش‌بازی، مواد آتش‌زا	36
00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	محصولات عکاسی و سینما توگرافی	37
49/4	97/8	43/4	22/2	54/4	27/2	محصولات گوناگون صنایع شیمیایی	38
31/215	62/430	21/202	11/101	40/228	20/114	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده	39
70/14	41/29	12/14	06/7	29/15	65/7	کائوچو و اشیاء ساخته شده	40
36/19	72/38	53/18	26/9	19/20	10/10	پوست (غیر از پوست‌های نرم و چرم)	41
28/0	57/0	27/0	13/0	30/0	15/0	اشیاء ساخته شده از چرم، مصنوعات	42

ادامه‌ی جدول 2: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو اکو از ایران به تفکیک گروه‌های کالایی

اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو اکو از ایران (واحد میلیون دلار)						شرح	HS
کل افزایش واردات اکو از ایران		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت			
سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2		
00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	پوستین چرمی، مصنوعات آن	43
51/4	02/9	43/4	21/2	59/4	30/2	چوب و اشیاء چوبی، زغال چوب	44
00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	چوب‌پنبه و اشیاء ساخته شده	45
04/0	08/0	04/0	02/0	04/0	02/0	مصنوعات حصیربافی یا سبذبافی	46
04/0	07/0	02/0	01/0	05/0	03/0	خمیر چوب یا سایر مواد الیافی	47
57/7	15/15	14/7	57/3	00/8	00/4	کاغذ و مقوا، اشیاء ساخته شده	48
17/1	35/2	14/1	57/0	21/1	60/0	کتاب، روزنامه، تصویر و ...	49
49/0	99/0	46/0	23/0	53/0	26/0	ابریشم	50
42/3	84/6	55/1	77/0	29/5	65/2	پشم، موی نرم (کرک)	51
34/5	68/10	32/5	66/2	37/5	68/2	پنبه	52
54/0	07/1	48/0	24/0	59/0	29/0	سایر الیاف نساجی نباتی	53
24/10	49/20	41/9	71/4	08/11	54/5	رشته‌های سنتتیک یا مصنوعی	54
82/16	63/33	69/14	34/7	95/18	47/9	الیاف رشته‌ها سنتتیک	55
05/13	10/26	66/8	33/4	44/17	72/8	نمد و پارچه‌های نباتی	56
78/55	56/111	54/19	77/9	02/92	01/46	فرش و سایر کف‌پوش‌ها از مو	57
27/10	53/20	55/7	78/3	98/12	49/6	پارچه‌های تار و پود بافت مخصوص	58
50/2	01/5	85/1	92/0	16/3	58/1	پارچه‌های نساجی آغشته	59
33/0	66/0	30/0	15/0	36/0	18/0	پارچه‌های کشاف یا قلاب‌باف	60

ادامه‌ی جدول 2: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو اکو از ایران به تفکیک گروه‌های کالایی

اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو اکو از ایران (واحد میلیون دلار)						شرح	HS
کل افزایش واردات اکو از ایران		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت			
سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2		
92/18	84/37	29/11	64/5	55/26	28/13	لباس و متفرعات لباس، از الیاف نباتی	61
87/9	74/19	99/8	50/4	74/10	37/5	لباس و متفرعات لباس، غیر الیاف نباتی	62
36/12	71/24	75/9	88/4	96/14	48/7	سایر اشیاء نساجی دوخته	63
15/16	30/32	12/14	06/7	17/18	09/9	کفش، گتر و اشیاء همانند	64
40/3	79/6	12/3	56/1	67/3	83/1	کلاه و اجزای کلاه	65
00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	00/0	چتر بارانی، چتر آفتابی و عصا	66
01/0	03/0	01/0	00/0	02/0	01/0	پر و پر نرم آماده و اشیاء	67
80/8	60/17	94/6	47/3	66/10	33/5	مصنوعات از سنگ، گچ، سیمان	68
47/26	94/52	30/21	65/10	64/31	82/15	محصولات سرامیکی	69
24/22	48/44	22/20	11/10	26/24	13/12	شیشه و مصنوعات شیشه	70
43/7	86/14	39/6	20/3	47/8	23/4	مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ	71
62/186	23/373	55/177	78/88	68/195	84/97	چدن، آهن، فولاد	72
75/35	50/71	19/34	10/17	31/37	66/18	مصنوعات چدن، آهن	73
96/13	92/27	80/13	90/6	12/14	06/7	مس و مصنوعات مس	74
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	نیکل و مصنوعات از نیکل	75
71/6	43/13	45/6	23/3	97/6	49/3	آلومینیوم و مصنوعات آن	76
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	---	77
10/1	20/2	09/1	55/0	10/1	0/55	سرب و مصنوعات سرب	78
24/12	47/24	77/9	88/4	71/14	7/35	روی و مصنوعات از روی	79
17/0	34/0	17/0	08/0	0/17	0/08	قلع و مصنوعات از قلع	80

ادامه‌ی جدول 2: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو اکو از ایران

اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه منطقه‌ای بر واردات کشورهای عضو اکو از ایران (واحد میلیون دلار)						شرح	HS
کل افزایش واردات اکو از ایران		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت			
سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2		
02/0	0/05	0/02	0/01	0/02	0/01	سایر فلزات معمولی	81
41/0	0/81	0/40	0/20	0/41	0/21	ابزارها، ابزار آلات	82
88/5	76/11	4/33	2/16	7/44	3/72	سایر مصنوعات از فلزات	83
04/54	08/108	53/23	26/61	54/85	27/43	راکتورهای هسته‌ای، دیگ بخار	84
79/35	58/71	34/65	17/32	36/93	18/46	ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی	85
59/0	18/1	0/59	0/29	0/59	0/30	لکوموتیوهای راه آهن یا تراموای ...	86
62/43	24/87	42/67	21/34	44/57	22/29	وسایط نقلیه‌ی زمینی غیر از ...	87
0/17	0/34	0/17	0/08	0/17	0/08	وسایط نقلیه‌ی هوایی، فضایی	88
0/42	0/84	0/42	0/21	0/42	0/21	کشتی‌ها، قایق‌ها و شناورها	89
2/30	4/60	2/29	1/14	2/31	1/15	دستگاه‌های اپتیک و عکاسی	90
1/41	2/81	1/41	0/70	1/41	0/70	اشیاء صنعت ساعت‌سازی	91
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	آلات موسیقی، اجزاء و قطعات	92
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	اسلحه و مهمات، لوازم و قطعات جانبی	93
7/35	14/70	7/20	3/60	7/49	3/75	مبیل، مبیل‌های طبی - جراحی	94
1/44	2/87	1/35	0/67	1/53	0/76	اسباب‌بازی و لوازم جانبی	95
0/82	1/64	0/79	0/40	0/85	0/42	سایر کالاهای صنعتی	96
2/44	4/88	2/38	1/19	2/50	1/25	اشیاء هنری، اشیاء کلکسیون	97
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	---	98
0/60	1/20	0/54	0/27	0/66	0/33	سایر کالاهای مشخص نشده	99

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول 3: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌های منطقه‌ای بر واردات ایران از کشورهای عضو آکو به تفکیک گروه‌های کالایی

HS	شرح	اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات ایران از کشورهای عضو آکو (واحد: میلیون دلار)					
		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		کل افزایش واردات ایران از آکو	
		سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2
1	حیوانات زنده	1/18	36/2	0/00	0/00	18/1	36/2
2	گوشت و لاشه‌های گوشتی خوراکی	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
3	ماهی، سخت‌پوستان، نرم‌تنان و سایر بی‌مهرگان آبی	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
4	تولیدات لبنی، تخم مرغ، مرغ، سایر تولیدات خوراکی حیوانات	0/02	04/0	02/0	04/0	04/0	09/0
5	تولیدات اصلی حیوان	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
6	درختان، گیاهان، پیازها، ریشه‌ها، گل‌ها	0/02	003	02/0	03/0	03/0	06/0
7	سبزیجات خوردنی و ریشه‌ها و قارچ‌های مشخص	7/94	87/15	78/3	56/7	71/11	43/23
8	میوه‌های خوراکی، هسته‌ها، پوست مرکبات، صیفی‌جات	10/21	43/20	47/9	94/18	68/19	36/39
9	قهوه، چای، چاشنی‌ها و ادویه‌ها	0/15	30/0	15/0	30/0	30/0	60/0
10	غلات	95/74	48/191	29/64	57/128	03/160	06/320
11	تولیدات آسیاب شده، آرد، نشاسته، مالت، گلوتن گندم	0/03	05/0	03/0	05/0	05/0	10/0
12	دانه‌های روغنی، حبوبات، بذرها، میوه‌های روغنی	4/76	51/9	52/4	04/9	28/9	55/18
13	الکل، صمغ، رزین، شیره سبزیجات	0/05	09/0	05/0	09/0	09/0	19/0
14	تولیدات سبزیجات	0/00	01/0	00/0	01/0	01/0	01/0
15	چربی‌های حیوانات، سبزیجات چربی‌دار، تولیدات روغنی	2/37	73/4	30/2	60/4	67/4	33/9
16	فراورده‌های غذایی دریایی و گوشتی	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
17	شکرها، شکر صنعت شیرینی‌سازی	0/25	50/0	24/0	49/0	50/0	99/0
18	کاکائو	2/07	15/4	33/1	65/2	40/3	80/6
19	فراورده‌های غله، آردی، نشاسته‌ای، شیری	0/12	23/0	09/0	18/0	21/0	42/0
20	فراورده‌های غذایی از سبزیجات و میوه‌ها و هسته	0/62	24/1	57/0	14/1	19/1	38/2

ادامه‌ی جدول 3: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات ایران از کشورهای عضو اکو به تفکیک گروه‌های کالایی

HS	شرح	اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات ایران از کشورهای عضو اکو (واحد: میلیون دلار)					
		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		کل افزایش واردات ایران از اکو	
		سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2
21	سایر فرآورده‌های خوراکی	80/0	1/60	56/0	1/11	36/1	72/2
22	آشامیدنی‌ها، سرکه	57/0	1/13	30/0	0/61	87/0	74/1
23	پسماندهای صنایع خوراکی، علوفه و کنجاله	84/13	67/27	81/6	13/62	65/20	30/41
24	توتون و تنباکو	77/42	54/85	19/-140	-280/38	42/-97	84/-194
25	نمک، گوگرد، خاک و سنگ	42/3	85/6	27/3	6/53	69/6	38/13
26	سنگ فلز، جوش و خاکستر	03/0	06/0	0/03	0/06	0/06	12/0
27	سوختهای معدنی، روغن‌های ...	07/158	13/316	23/148	47/296	30/306	60/612
28	محصولات شیمیایی غیر آلی ...	95/5	90/11	80/5	60/11	75/11	50/23
29	محصولات شیمیایی آلی	91/4	83/9	84/4	68/9	76/9	51/19
30	محصولات دارویی	41/0	82/0	41/0	82/0	82/0	64/1
31	کودها	49/12	97/24	39/9	77/18	87/21	75/43
32	عصاره‌های دباغی یا رنگرزی	37/8	73/16	72/6	43/13	08/15	16/30
33	روغن‌های اسانسی و رزینوئید	04/2	08/4	59/1	18/3	63/3	26/7
34	صابون‌ها، مواد آلی تانسو اکتیو	56/2	13/5	93/1	85/3	49/4	98/8
35	مواد البومینوئید، محصولات ...	22/2	44/4	86/1	73/3	09/4	17/8
36	مواد منفجره، آتش‌بازی، مواد آتش‌زا	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
37	محصولات عکاسی و سینما توگرافی	42/0	84/0	40/0	81/0	82/0	65/1
38	محصولات گوناگون صنایع شیمیایی	57/6	14/13	19/6	37/12	76/12	51/25
39	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده	42/44	84/88	03/37	06/74	45/81	90/162
40	کائوچو و اشیاء ساخته شده	73/5	45/11	48/5	95/10	20/11	41/22
41	پوست (غیر از پوست‌های نرم) و چرم	0/20	0/39	0/16	0/31	0/35	0/70
42	اشیاء ساخته شده از چرم، مصنوعات	0/03	0/06	0/03	0/06	0/06	0/12

ادامه‌ی جدول 3: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات ایران از کشورهای عضو آکو به تفکیک گروه‌های کالایی

ج						شرح	HS
کل افزایش واردات ایران از آکو		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت			
سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2		
0/01	0/00	0/00	0/00	0/01	0/00	پوستین چرمی، مصنوعات آن	43
29/75	64/37	06/-5	53/-2	35/80	40/17	چوب و اشیاء چوبی، زغال چوب	44
0/01	0/01	0/01	0/00	0/01	0/00	چوب‌پنبه و اشیاء ساخته شده	45
0/03	0/01	0/01	0/01	0/01	0/01	مصنوعات حصیریافی یا سیدبافی	46
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	خمیر چوب یا سایر مواد الیافی	47
58/96	29/48	02/38	19/01	56/58	29/28	کاغذ و مقوا، اشیاء ساخته شده	48
1/98	0/99	0/27	0/14	1/70	0/85	کتاب، روزنامه، تصویر و ...	49
1/31	0/65	0/59	0/30	0/71	0/36	اپریشم	50
0/44	0/22	0/22	0/11	0/22	0/11	پشم، موی نرم (کرک)	51
80/-16	40/-8	25/-68	13/-34	45/51	25/72	پنبه	52
10/13	5/07	2/44	1/22	69/7	3/85	سایر الیاف نساجی نباتی	53
76/22	38/11	42/9	71/4	33/13	6/67	رشته‌های سنتتیک یا مصنوعی	54
33/124	16/62	97/50	49/25	36/73	36/68	الیاف رشته‌های سنتتیک	55
65/-0	32/0-	91/-8	46/-4	8/26	4/13	نمد و پارچه‌های نباتی	56
0/37	0/19	-0/71	35/-0	1/08	0/54	فرش و سایر کف‌پوش‌ها از مو	57
93/-27	97/-13	33/-40	17/-20	12/40	6/20	پارچه‌های تار و پود باف مخصوص	58
16/31	8/16	6/84	3/42	9/47	4/73	پارچه‌های نساجی آغشته	59
-2/97	-1/48	-3/95	-1/97	98/0	0/49	پارچه‌های کشباف یا قلاب‌باف	60
0/78	0/39	0/33	0/16	45/0	0/23	لباس و متفرعات لباس، از الیاف نباتی	61
4/08	2/04	1/49	0/75	58/2	1/29	لباس و متفرعات لباس، غیر الیاف نباتی	62

ادامه‌ی جدول 3: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات

ایران از کشورهای عضو آکو به تفکیک گروه‌های کالایی

اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات ایران از کشورهای عضو آکو (واحد: میلیون دلار)						شرح	HS
کل افزایش واردات ایران از آکو		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت			
سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2		
2/32	1/16	0/51	0/26	81/1	0/90	سایر اشیاء نساجی دوخته	63
0/57	0/28	0/27	0/14	0/30	0/15	کفش، گتر و اشیاء همانند	64
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	کلاه و اجزای کلاه	65
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	چتر بارانی، چتر آفتابی و عصا	66
0/03	0/01	0/01	0/01	0/01	0/01	پر و پر نرم آماده و اشیاء	67
5/09	2/54	2/43	1/22	2/66	1/33	مصنوعات از سنگ، گچ، سیمان	68
4/42	2/21	2/12	1/06	2/29	1/15	محصولات سرامیکی	69
38/23	19/11	16/85	8/42	38/21	69/10	شیشه و مصنوعات شیشه‌ای	70
0/12	0/06	0/06	0/03	0/06	0/03	مروارید طبیعی یا پرورده، سنگ	71
80/1014	40/507	39/446	19/223	42/568	21/284	چدن، آهن، فولاد	72
88/93	94/46	69/45	85/22	19/48	09/24	مصنوعات چدن، آهن	73
06/-101	53/-50	32/-184	16/-92	26/83	63/41	مس و مصنوعات مس	74
0/03	0/01	0/01	0/01	0/01	0/01	نیکل و مصنوعات از نیکل	75
87/33	93/16	32/16	16/8	55/17	77/8	آلومینیوم و مصنوعات آن	76
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	---	77
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	سرب و مصنوعات از سرب	78
03/9	52/4	72/2	36/1	32/6	16/3	روی و مصنوعات از روی	79
0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	قلع و مصنوعات از قلع	80
0/12	0/06	0/06	0/03	0/06	0/03	سایر فلزات معمولی	81

ادامه‌ی جدول 3: نتایج برآورد پیامدهای منطقه‌گرایی در قالب موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات

ایران از کشورهای عضو آکو به تفکیک گروه‌های کالایی

HS	شرح	اثرات کمی اجرای موافقت‌نامه‌ی منطقه‌ای بر واردات ایران از کشورهای عضو آکو (واحد: میلیون دلار)					
		میزان افزایش ناشی از اثر ایجاد تجارت		میزان افزایش ناشی از اثر انحراف تجارت		کل افزایش واردات ایران از آکو	
		سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2	سناریو 1	سناریو 2
82	ابزارها، ابزار آلات	25/3	6/50	02/3	6/04	27/6	54/12
83	سایر مصنوعات از فلزات	92/5	85/11	32/4	64/8	24/10	48/20
84	راکتورهای هسته‌ای، دیگ بخار	66/89	31/179	45/83	90/166	11/173	21/346
85	ماشین آلات و دستگاه‌های برقی	49/31	98/62	07/30	14/60	56/61	12/123
86	لکوموتیوهای راه آهن با تراموای ...	14/0	0/28	0/14	0/28	0/28	0/55
87	وسایط نقلیه‌ی زمینی غیر از ...	11/50	22/100	71/44	42/89	82/94	64/189
88	وسایط نقلیه‌ی هوایی، فضایی	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
89	کشتی‌ها، قایق‌ها و شناورها	23/1	2/45	1/16	2/32	2/39	4/77
90	دستگاه‌های اپتیک و عکاسی	99/3	7/97	92/3	83/7	90/7	80/15
91	اشیاء صنعت ساعت‌سازی	0/37	0/74	0/36	0/71	0/72	1/45
92	آلات موسیقی، اجزاء و قطعات	0/01	0/02	0/01	0/02	0/02	0/05
93	اسلحه و مهمات، لوازم و قطعات جانبی	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
94	میل، میل‌های طبی - جراحی	75/13	27/49	66/5	33/11	41/19	82/38
95	اسباب‌بازی و لوازم جانبی	0/20	0/41	0/20	0/40	40/0	81/0
96	سایر کالاهای صنعتی	0/99	1/99	0/94	1/88	1/93	86/3
97	اشیاء هنری، اشیاء کلکسیون	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
98	----	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00
99	سایر کالاهای مشخص نشده	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00	0/00

مأخذ: محاسبات تحقیق